

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, \$DATA r.

Adam Bodnar

VII.602.9.2020. JZ

**Szanowny Pan
Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu RP**

e-PUAP

Szanowny Panie Marszałku,

uprzejmie proszę o przyjęcie mojego stanowiska i opinii w sprawie uchwalonej przez Sejm RP w dniu 28 marca 2020 r. i przesłanej do Senatu RP ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 96, dalej jako: ustawa).

Uważam, że problematyka poruszona w ustawie jest niezwykle istotna dla właściwego funkcjonowania demokratycznego państwa i ochrony praw obywatelskich, dlatego znajduje się w sferze mojego szczególnego zainteresowania. W niniejszej opinii przedstawiam uwagi dotyczące zmian dokonywanych w ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2019 r. poz. 684 i 1504, dalej: Kodeks wyborczy).

W ustawie (art. 40) przewidywane są zmiany w procedurze oddawania głosu, **które miałyby obowiązywać już w wyborach Prezydenta RP zarządzonych na dzień 10 maja 2020 roku, a więc zaledwie za kilkadziesiąt dni.** Pragnę na wstępie podkreślić, że z dużym niepokojem przyjąłem tryb zgłoszenia i przyjęcia wspomnianego artykułu, szczególnie w kontekście konstytucyjnych zasad legislacji (w tym art. 119 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 123 ust. 1 Konstytucji RP), regulacji Regulaminu Sejmu RP

odnoszących się do wymogów dokonywania zmian w kodeksach, a także wskazań Trybunału Konstytucyjnego dotyczących terminu dokonywania zmian w prawie wyborczym¹. W szczególności art. 123 ust. 1 Konstytucji RP zabrania w postępowaniu legislacyjnym prowadzonym z inicjatywy rządowej uchwalania w trybie pilnym ustaw regulujących materię wyborczą.

Pragnę podkreślić, że w obliczu działań związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, odpowiedzialne wprowadzanie wszelkich procedur dotyczących udziału wielu obywateli w życiu publicznym (a w szczególności wyborów) **musi być poprzedzone rzetelną debatą i uważnymi analizami proponowanych rozwiązań, także pod kątem ochrony zdrowia i życia obywateli.**

W analizowanych przepisach ustawy przewiduje się rozszerzenie grupy wyborców uprawnionych do głosowania korespondencyjnego. Obecnie głosowanie korespondencyjne jest dostępne wyborcom z niepełnosprawnościami (w stopniu umiarkowanym lub znacznym). Zgodnie ze ustawą – z procedury tej mogliby, obok wyborców z niepełnosprawnościami, korzystać także wyborcy, którzy najpóźniej w dniu głosowania ukończą 60 lat, a także podlegający w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych, o których mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2019 r. poz. 1239 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 284 i 374).

Zgodnie z ustawą rozszerzeniu miałyby również grupa wyborców uprawnionych do oddawania głosu przez pełnomocnika. Obecnie jest ona skierowana do wyborców z niepełnosprawnościami (w stopniu umiarkowanym lub znacznym) oraz wyborców, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończą 75 lat. Zgodnie z przyjętą przez Sejm ustawą – z procedury tej mogliby korzystać także wyborcy, którzy najpóźniej w dniu głosowania ukończą 60 lat.

W związku z powyższym pragnę zauważyć, co następuje:

1. W pełni skuteczne wdrażanie tzw. „alternatywnych” procedur głosowania (a więc m.in. głosowania korespondencyjnego i przez pełnomocnika) jest procesem złożonym

---

¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lipca 2011 r. sygn. akt K 9/11.

i wielowymiarowym. Obejmuje nie tylko wyzwania organizacyjne i techniczne związane ze stosowaniem nowych mechanizmów w szerszej skali, ale również bardzo istotne działania związane z właściwym poinformowaniem o nim wszystkich uprawnionych wyborców.

Procedura głosowania korespondencyjnego została wprowadzona do Kodeksu wyborczego w 2011 roku, a od wyborów 2015 roku była procedurą powszechną, skierowaną do wszystkich wyborców w kraju i zagranicą. Organizacje społeczne oraz Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywali wówczas, że niezbędna jest wielomiesięczna, kompleksowa akcja informacyjna, mająca upowszechnić wiedzę o korespondencyjnej metodzie głosowania, procedurach i uprawnionych do jej stosowania. Niestety, mimo działań podjętych m.in. przez Państwową Komisję Wyborczą, z badania przeprowadzonego przez Centrum Badania Opinii Społecznej i Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w kwietniu 2015 roku (na kilka dni przed upływem terminu zgłaszania zamiaru skorzystania z procedury głosowania korespondencyjnego) wynikało, że **tylko 15% Polaków miało świadomość, iż każdy wyborca może zagłosować korespondencyjnie**. 60% badanych nie wiedziało o tej możliwości nic, natomiast pozostali wskazali błędne odpowiedzi. **Należy podkreślić szczególnie małą wiedzę na temat tej procedury wśród grupy starszych badanych (powyżej 65. roku życia), spośród których jedynie co dziesiąty znalazł tę procedurę².**

Na konieczność podjęcia dalszych systematycznych działań w zakresie edukacji i informowania wyborców o procedurze głosowania korespondencyjnego wskazywała również w swoim raporcie z monitoringu wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP, które odbyły się w październiku 2015 roku, Misja Oceny Wyborów OBWE³ (formułując zalecenie w tej kwestii, ale odnotowując pewną poprawę).

Procedura powszechnego głosowania korespondencyjnego była więc wciąż w toku wdrażania i zakorzeniania się w świadomości wyborców (co jest procesem wieloletnim), kiedy w 2018 roku⁴, z niejasnych przyczyn została zlikwidowana decyzją ustawodawcy.

---

² Wiedza o ułatwieniach w głosowaniu przed wyborami prezydenckimi (opr. J. Zbieranek), BRPO-CBOS, kwiecień 2015.

³ Rzeczpospolita Polska, Wybory parlamentarne, 25 października 2015 r., Raport Misji Oceny Wyborów OBWE/ODIHR, Warszawa 2016.

⁴ Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększania udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (Dz. U. poz. 130).

W świetle powyższego należy więc stwierdzić, że **zakładane w ustawie skierowanie procedury głosowania korespondencyjnego do szerszej grupy wyborców, w bardzo krótkim terminie przed wyborami na urząd Prezydenta RP, będzie charakteryzować się minimalną skutecznością i nie przełoży się znacząco na zapewnienie gwarancji zasady powszechności praw wyborczych.** Nie ma już bowiem wystarczającego czasu na właściwe poinformowanie wyborców o procedurze (w tym o istotnych wymogach, jak konieczność zgłoszenia zamiaru głosowania korespondencyjnego odpowiednio wcześniej - zamiar głosowania korespondencyjnego wyborca zgłasza komisarzowi wyborczemu do 15. dnia przed dniem wyborów, z wyjątkiem wyborcy podlegającego w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych, który zamiar głosowania komisarzowi wyborczemu zgłasza do 5. dnia przed dniem wyborów). Należy zwrócić również uwagę, że przewidywane przez Kodeks wyborczy mechanizmy informowania wyborców odnoszą się do wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 10 maja 2020 roku, zaś możliwość uzupełnienia już rozpoczętej w tym przypadku procedury wyborczej wydaje się problematyczna. Dotyczy to m.in. procedury przekazania informacji wyborcom w formie druku bezadresowego wynikającej z art. 37d Kodeksu wyborczego. Przepis ten wskazuje, że wzór informacji w odniesieniu do danych wyborów określa Państwowa Komisja Wyborcza i przesyła do komisarzy wyborczych „na 40 dni przed dniem wyborów”.

2. Pragnę zwrócić również **szczególną uwagę na kwestię umożliwienia oddawania głosu przez wyborców podlegający w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych**, o których mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. W swoim stanowisku przekazanym Państwowej Komisji Wyborczej w dniu 24 marca 2020 roku⁵ wskazałem, że w praktyce korzystanie przez tą grupę z „alternatywnych” procedur głosowania jest bardzo problematyczne. Wskazałem m.in. na kwestię faktycznego braku możliwości skorzystania z głosowania przez pełnomocnika, z uwagi na specyfikę tej procedury, która w żadnym stopniu nie przystaje do warunków kwarantanny (zakłada bowiem ona m.in. urzędowe ustanowienie pełnomocnictwa w obecności przedstawiciela wójta). W kontekście zmian

---

⁵ Pismo z dnia 24 marca 2020 roku, sygn. VII.602.9.2020.JZ.

przewidzianych w ustawie należy podnieść **wątpliwość co do możliwości zastosowania procedury głosowania korespondencyjnego przez tę grupę wyborców z pełnym zachowaniem zasad bezpieczeństwa epidemiologicznego**. Szczegółnej analizy wymagają kwestie bezpieczeństwa przekazania wyborcom znajdującym się w kwarantannie pakietu wyborczego oraz odbioru kopert zwrotnych przez przedstawiciela operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – *Prawo pocztowe*.

Bardzo istotna jest kwestia odpowiedniego zabezpieczenia prac członków obwodowych komisji wyborczych dokonujących czynności związanych z głosowaniem korespondencyjnym. Będzie to tym bardziej trudne, że zlikwidowane zostały osobne obwodowe komisje wyborcze właściwe do głosowania korespondencyjnego, a głosy korespondencyjne są obecnie przekazywane do „regularnych” obwodowych komisji wyborczych.

3. W ustawie przewidziano rozszerzenie procedury głosowania korespondencyjnego oraz przez pełnomocnika i skierowanie ich do wyborców, którzy w dniu głosowania mają ukończony 60. rok życia. Niestety, tryb prac legislacyjnych uniemożliwił przedstawienie kryteriów wskazania takich właśnie nowych adresatów tych procedur. W kontekście działań mających na celu zwalczanie COVID- 19 powstaje **pytanie o inne grupy wyborców szczególnie narażonych na zarażenie** (m.in. osoby przewlekle chore, cierpiące na różnego rodzaju dolegliwości, które nie mają jednak orzeczenia o niepełnosprawności, itp.).

Należy podkreślić również **brak objęcia procedurą głosowania korespondencyjnego wyborców przebywających poza granicami kraju** (o czym mowa w dalszej części niniejszego stanowiska).

4. W kontekście zbliżających się wyborów Prezydenta RP krytycznie należy odnotować brak regulacji szeregu kwestii organizacyjnych i technicznych związanych z **możliwością zorganizowania głosowania korespondencyjnego dla szerszej grupy wyborców w bardzo krótkim czasie**. W tym zakresie powinny wypowiedzieć się właściwe organy i instytucje (m.in. Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze). Należy przypomnieć, że w obliczu działań związanych z przeciwdziałaniem COVID-19, na poważne trudności w organizowaniu m.in. działań związanych z procedurami głosowania

(głosowania korespondencyjnego dla wyborców niepełnosprawnych oraz głosowania przez pełnomocnika) w obecnym, mocno ograniczonym wymiarze, zwracali uwagę także przedstawiciele samorządów⁶.

5. Do procedury głosowania przez pełnomocnika w praktyce będą odnosić się ograniczenia i utrudnienia w obliczu zaleceń i ograniczeń wprowadzonych w związku z walką z wirusem COVID-19. Procedura ta bowiem wymaga podjęcia przez wyborcę osobiście szeregu działań – w tym osobistego spotkania z przedstawicielem wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Należy bowiem zwrócić uwagę, że zgodnie z Kodeksem wyborczym, akt pełnomocnictwa jest sporządzany z zasady w miejscu stałego zamieszkania wyborcy, chyba że wyborca we wniosku zwróci się o jego sporządzenie w innym miejscu na obszarze gminy, w której stale zamieszkuje i ujęty jest w rejestrze wyborców. Jak zauważono w stanowisku Unii Miast Polskich oraz Związku Miast Polskich: „Należy się spodziewać, że również po odwołaniu stanu zagrożenia epidemicznego osoby niepełnosprawne lub te, które w dniu wyborów ukończyły 75 lat, a także gminni urzędnicy mogą - z obawy o swoje zdrowie - będą odmawiać uczestniczenia w tych czynnościach”⁷.

Podsumowując powyższe rozważania należy podkreślić, że wprowadzona w 2011 roku procedura głosowania korespondencyjnego stanowi mechanizm bez wątpienia istotny i korzystny dla wyborców. Powszechna procedura wprowadzona w 2015 roku miała za zadanie zapewnienie każdemu wyborcy możliwości oddawania głosu zdalnie, w szczególności w sytuacji występowania obiektywnych barier w udziale w głosowaniu. Jej wdrażanie – dla swojej skuteczności, wymaga jednakże długiego procesu – dotyczy to nie tylko wyzwań organizacyjnych, ale również informacyjnych oraz edukacyjnych. Takie działania były podejmowane, jednak zostały przerwane. W 2018 roku z nieznanych przyczyn i wbrew sprzeciwom m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich, procedurę powszechnego głosowania korespondencyjnego usunięto, rozmontowano jej infrastrukturę,

---

⁶ Pismo Unii Metropolii Polskich oraz Związku Miast Polskich z dnia 20 marca 2020 roku (źródło: <https://www.metropolie.pl/wp-content/uploads/2020/03/20.03.2020.-UMP-wyst%C4%85pienie-do-PKW.pdf>, dostęp: w dniu 29 marca 2020 roku).

⁷ Pismo Unii Metropolii Polskich oraz Związku Miast Polskich z dnia 20 marca 2020 roku (źródło: <https://www.metropolie.pl/wp-content/uploads/2020/03/20.03.2020.-UMP-wyst%C4%85pienie-do-PKW.pdf>, dostęp: 29 marca 2020 roku).

pozostawiając zdecydowaną większość polskich wyborców bez możliwości korzystania w obliczu niezawinionych przez nich trudności, z innej możliwości niż osobiste głosowanie w lokalu wyborczym.

Próba rozszerzenia procedury głosowania korespondencyjnego (w ograniczonym zakresie – skierowanej tylko do części wyborców) w tak krótkim czasie przed dniem głosowania, w mojej opinii nie będzie skuteczna i nie przyczyni się w praktyce do zagwarantowania zasady powszechności wyborów. Zasadnicze problemy związane z brakiem możliwości uczestniczenia wyborców w wyborach Prezydenta RP zarządzonych na dzień 10 maja 2020 roku pozostają więc wciąż aktualne. Dlatego **podtrzymuję moją opinię, którą przekazałem w wystąpieniu z dnia 24 marca 2020 roku do Państwowej Komisji Wyborczej o braku możliwości przeprowadzenia wyborów w tym terminie.**

Poniżej pragnę przytoczyć najważniejsze punkty wspomnianego wyżej stanowiska:

Dla bardzo wielu wyborców skorzystanie z różnego rodzaju procedur (w tym ułatwień) podejmowanych jeszcze przed dniem głosowania będzie znacząco utrudnione, bądź wręcz niemożliwe.

1. Chciałbym zwrócić uwagę na procedurę wynikającą z Kodeksu wyborczego, która umożliwia wyborcy uzyskanie tzw. zaświadczenia o prawie do głosowania. Mechanizm ten ma za zadanie zagwarantowanie powszechności prawa wyborczego poprzez umożliwienie oddania głosu wyborcy w dowolnie wybranym przez niego obwodzie głosowania. Jest on popularny i stosowany relatywnie często, co ma związek m.in. z dużą grupą wyborców zamieszkałych poza miejscem zameldowania, w którym to są ujęci w stałym rejestrze wyborców. Przykładowo, w wyborach Prezydenta RP, które odbyły się w 2015 roku, wydano łącznie 251 242 zaświadczeń o prawie do głosowania: 115 769 zaświadczeń przed pierwszym głosowaniem i 135 473 zaświadczenia przed głosowaniem ponownym⁸. Należy jednakże zauważyć, że zgodnie z procedurą przewidzianą w Kodeksie wyborczym, zaświadczenia takie wydaje, co do zasady, właściwy urząd gminy, w której wyborca jest ujęty w spisie wyborców. O ile jednak wniosek może zostać złożony pisemnie, telefaksem

---

⁸ Sprawozdanie z wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniach 10 i 24 maja 2015 r.

lub w formie elektronicznej, to jednak odbiór zaświadczenia o prawie do głosowania wyborcy wymaga osobistego udania się do urzędu, bowiem jest ono wydawane za pokwitowaniem osobiście, albo przez upoważnioną pisemnie osobę. Obecnie skuteczne skorzystanie z tej procedury wydaje się bardzo problematyczne z uwagi na możliwość zwiększenia zagrożenia epidemicznego na skutek masowego skorzystania z takiej możliwości.

2. Poważne wątpliwości może budzić także kwestia stosowania procedury dopisania wyborcy, czasowo przebywającego poza miejscem zameldowania na pobyt stały, do spisu wyborców na obszarze gminy, w której czasowo przebywa. Zgodnie z przepisami, wyborca taki jest zobowiązany złożyć w określonym terminie, w urzędzie gminy, pisemny wniosek. Co do zasady więc wymagana w ramach tej procedury jest obecność wyborcy w urzędzie gminy. Istnieje możliwość przekazania wniosku z wykorzystaniem platformy za pośrednictwem serwisu OBYWATEL.GOV.PL i platformy ePUAP, należy jednak zauważyć, że krąg wyborców, jacy będą mogli skorzystać z takich procedur elektronicznych jest znacząco ograniczony (z uwagi na konieczność dysponowania profilem zaufanym lub edowodem), a sama procedura nie jest w pełni skuteczna i zrozumiała dla wyborców. Inną kwestią, równie ważną, jest faktyczna możliwość obsługi i uwzględnienia zmian w spisach wyborców przez właściwe urzędy gmin (przy pracy pracowników w trybie zdalnym itp.)⁹. Należy podkreślić, że z procedury dopisania się do spisu wyborców w wybranym obwodzie głosowania, korzystają nierzadko wyborcy z niepełnosprawnościami, w zaawansowanym wieku, chorzy. Procedura ta umożliwia bowiem wskazanie obwodu do głosowania z lokalem wyborczym położonym w dogodnym miejscu lub posiadającym status lokalu dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych. Podobne uwagi, dotyczące mechanizmu dopisania do spisu wyborców należy sformułować względem procedury wpisania do stałego rejestru wyborców, choć w odniesieniu do wyborów Prezydenta RP (inaczej niż w wyborach samorządowych) jest to procedura stosunkowo rzadko stosowana.

---

⁹ Wątpliwości takie (odnośnie do spisu wyborców jak i innych czynności związanych z wyborami) podniesiono w piśmie Unii Metropolii Polskich oraz Związku Miast Polskich z dnia 20 marca 2020 roku (źródło: <https://www.metropolie.pl/wp-content/uploads/2020/03/20.03.2020.-UMP-wyst%C4%85pienie-do-PKW.pdf>, dostęp: 29 marca 2020 roku).

3. Bardzo poważne obawy budzi możliwość przeprowadzenia głosowania i udział wyborców w głosowaniu w lokalach wyborczych w powszechnych obwodach głosowania z pełnym zachowaniem aktów prawnych i zaleceń Ministra Zdrowia i Głównego Inspektora Sanitarnego. Nie przewiduje się bowiem obecnie w regulacjach prawnych specjalnego trybu oddawania głosu w lokalu wyborczym, który byłby w ogłoszonym stanie epidemii adekwatny i bezpieczny z punktu widzenia ochrony prawa do zdrowia i życia obywateli. Z pewnością byłoby bardzo odpowiedzialnym zadaniem Państwowej Komisji Wyborczej opracowanie takiej procedury oddawania głosu w lokalu wyborczym, by zachowane zostały w pełni warunki bezpieczeństwa, w tym m.in. kwestia separacji wyborców od siebie, a także członków obwodowej komisji wyborczej, dezynfekcji materiałów, sprzętów itp. Częstotliwość przybywania wyborców do lokalu wyborczego jest trudna do dokładnego oszacowania (wiele zależy od wielkości obwodu do głosowania, ale również frekwencji wyborczej), jednak z pewnością nie jest stała – co prowadzi do gromadzenia się, grupowania się wyborców przed lokalem wyborczym. Wątpliwości wzbudzać może m.in. kwestia prowadzenia skutecznych działań przez obwodowe komisje wyborcze w razie konieczności wezwania do lokalu wyborczego służb medycznych lub sanitarnych – szczególnie w kontekście możliwości dalszego kontynuowania głosowania. Wyzwaniem będzie zapewnienie możliwości oddania głosu wyborcom z niepełnosprawnościami (m.in. korzystającym z nakładek na karty do głosowania, czy też z pomocy innego wyborcy w lokalu wyborczym).

4. Ogromny niepokój wzbudza szczególnie kwestia w pełni bezpiecznego przeprowadzenia głosowania w odrębnych obwodach głosowania, z uwagi na ich specyfikę. Pragnę przypomnieć, że w wyborach Prezydenta RP, które odbyły się w 2015 roku utworzono m.in. 1 422 obwody w szpitalach i zakładach pomocy społecznej, 194 obwody w zakładach karnych, aresztach śledczych i oddziałach zewnętrznych tych jednostek¹⁰.

5. Powstaje także oczywiste pytanie o możliwość skutecznego przeprowadzenia głosowania dla polskich wyborców przebywających poza granicami kraju, szczególnie wobec wprowadzonych w różnych państwach ograniczeń związanych z przeciwdziałaniem

---

¹⁰ Sprawozdanie z wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniach 10 i 24 maja 2015 r...

epidemii. W 2015 roku do spisów wyborców prowadzonych przez właściwych konsulów RP wpisało się ponad 250 000 obywateli, z których kilkadziesiąt tysięcy zagłosowało korespondencyjnie. Obecnie głosowanie korespondencyjne, jak już wspomniano, dla tej grupy wyborców nie jest możliwe, a więc zamiar oddania głosu każdorazowo oznaczać będzie konieczność udania się osobiście do lokalu wyborczego (co bardzo często wiąże się z koniecznością pokonania dłuższego dystansu). W wielu przypadkach, z uwagi na obostrzenia wprowadzone w innych państwach, może to być po prostu niemożliwe.

6. Mając na uwadze powyższe, bardzo trudno jest ocenić frekwencję wyborczą w wyborach Prezydenta RP zarządzonych na dzień 10 maja 2020 roku. Z pewnością znacznie wyższa będzie absencja tzw. „przymusowa”, występująca wówczas, gdy wyborca z przyczyn od niego niezależnych nie może wziąć udziału w głosowaniu. Warte odnotowania są w tym kontekście wyniki badań opinii społecznej, które wskazują, że przeważająca większość ankietowanych dostrzega niebezpieczeństwo organizowania wyborów w przewidywanym obecnie terminie i postuluje, „aby termin wyborów został przesunięty na jesień” (tego zdania jest 70 % badanych)¹¹.

Oprócz korzystania przez wyborców z czynnego prawa wyborczego w wyborach Prezydenta RP, pojawiają się **obawy związane z techniczną organizacją dnia wyborów**.

7. W najbliższym czasie, zgodnie z kalendarzem wyborczym skompletowane powinny zostać składy obwodowych komisji wyborczych. Warto przypomnieć, że w 2015 roku powołano 27 817 obwodowych komisji wyborczych, a w ich składach zasiadało ponad 220 tysięcy osób. Biorąc pod uwagę obecne przepisy Kodeksu wyborczego, określające skład komisji, konieczne będzie zaangażowania do prac w nich minimum 140 - 150 tysięcy osób. Tymczasem powstaje bardzo poważna wątpliwość, czy – w obecnej sytuacji epidemii – uda się powołać nawet minimalne składy komisji. Dotychczasowe doświadczenia z wyborów uzupełniających i przedterminowych wydają się te wątpliwości potwierdzać. Oczywiście ogromnym wyzwaniem będzie zapewnienie członkom komisji pełnego bezpieczeństwa

---

¹¹ Polacy chcą przełożenia wyborów. Miażdżące wyniki sondażu (źródło: <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,173952,25809343,polacy-chca-przełożenia-wyborow-takie-sa-wynikusunodazu.html>, (dostęp: 29 marca 2020 roku).

w związku z ogłoszonym stanem epidemii. Z zaniepokojeniem zapoznałem się z treścią wystąpienia Unii Metropolii Polskich oraz Związku Miast Polskich skierowanym do Pana Przewodniczącego, w którym sformułowano w tym kontekście szereg zastrzeżeń i obaw związanych z możliwościami organizowania pracy obwodowych komisji wyborczych. Zastrzeżenia budzi kwestia przeprowadzenia odpowiednich szkoleń, a także wspólnych prac członków obwodowych komisji wyborczych. We wspomnianym wystąpieniu wyrażana jest opinia, że z uwagi na kalendarz wyborczy – wprowadzenie alternatywnych procedur szkoleń komisji (np. indywidualnych) wydaje się „nierealne”.

Najpoważniejszym wyzwaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego członkom obwodowych komisji wyborczych w dniu głosowania. Należy bowiem podkreślić, że głosowanie przeprowadza się w godzinach 7.00 – 21.00, co oznacza w praktyce dla członków komisji wyborczych konieczność zaangażowania się w pracę na przestrzeni czasu od wczesnego rana do (najprawdopodobniej) późnych godzin nocnych (w związku z ustalaniem wyników głosowania w obwodzie). Uwagę należy zwrócić na wyzwania związane z pracą obwodowych komisji wyborczych w obwodach odrębnych – m.in. tworzonych w szpitalach.

8. Przedstawiciele samorządów podnoszą również kwestie trudności w przygotowaniu lokali wyborczych w sytuacji, gdy budynki w których lokale mają siedziby, mogą być od dłuższego czasu nieczynne (szkoły, przedszkola itp.). Może to mieć swoje odzwierciedlenie w niewłaściwym przygotowaniu lokali wyborczych (m.in. pod względem ich dostosowania do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, zapewnienia wyposażenia zapewniającego gwarancje zasady tajności itd.). Nie bez znaczenia są również kwestie bezpieczeństwa epidemiologicznego w kontekście wznowienia pracy tych placówek po dniu głosowania.

Pragnę także podkreślić, że **Rzecznik Praw Obywatelskich bada tematykę wyborczą szerzej, w tym monitoruje problematykę prowadzenia kampanii wyborczych przez kandydatów** (m.in. pod kątem zasady równości szans).

Mając powyższe na względzie, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179 ze zm.), uprzejmie proszę Pana Marszałka o przyjęcie powyższych uwag, poinformowanie o nim

Państwa Senatorów oraz wykorzystanie w dalszych pracach nad ustawą. Jednocześnie pragnę podkreślić, że opinia może zostać uzupełniona i rozszerzona.

Łączę wyrazy szacunku

\$IMIĘ I NAZWISKO

\$STANOWISKO

/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pan Łukasz Szumowski

Minister Zdrowia

e-PUAP